

حکومت سندھ

آبپاشي کاتو

کرمپور رنگ بند آرڊي 850+6 کان 850+12 جي مرمت ۽ ٻيهر بحالي لاءِ
ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي جو خلاصو

سند فلد ايمرجنسي ريهيبيليتيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي)

پروگرام تي عملدرآمد وارو يونٽ

ايس ايف اي آر پي

(آبپاشي وارو پاڻو)

آڪٽوبر 2023

ايسوسئيٽيڊ ڪنسلٽنگ انجنيئرس اي سي اي لميٽيڊ

ريجنل آفيس (ڏکڻ)

ڊي-288، ڪي ڊي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34141172،
34141173

34141175 (92-21) فيڪس:

اي ميل:

acesouth@gmail.com; www.acepakistan.com

پروجيڪٽ آفيس:

ڊي-266، ڪي ڊي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34125202

اي-ميل: 50dams@gmail.com

تجويز ڪيل پروجيڪٽ (سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريھيبلٽيشن پروجيڪٽ-ايس ايف اي آر پي) ٻوڏ کان بچاءُ واري نظام، آبپاشي ۽ پاڻيءَ جي نيڪال واري سرشتي ۾ بهتري آڻيندو، ننڍن ڊيمن جي مرمت ڪندو ۽ اوچتي ٻوڏ جي نتيجي ۾ ٿيندڙ تباهي کي گھٽائڻ لاءِ ننڍا نوان ڊيم/پاڻيءَ کي روڪيندڙ بند ٺاهيندو.

انهيءَ کان علاوه، تجويز ٿيل سرگرمين تي عملدرآمد ڪرڻ سان 12000000 ماڻهن جي آبادي، 1810000 گھر ۽ 3770000 ايڪڙ پوک طوفاني برساتن کان بچي ويندا.

هن پروجيڪٽ جا پنج مکيه جزا آهن: جزو 1: بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ، جزو 2: آمدني جي ذريعن لاءِ مدد ڏيڻ، جزو 3: قدرتي آفتن جو مقابلو ڪرڻ ۽ فني مدد لاءِ ادارن کي مضبوط بنائڻ، جزو 4: پروجيڪٽ جي انتظام ۽ عملدرآمد جو خرچ، ۽ جزو 5: هنگامي حالتن جو ترت تدارڪ ڪرڻ.

ماحولياتي ۽ سماجي انتظامي منصوبو (اي ايس ايم پي) ماحولياتي ۽ سماجي اثرن ۽ انهن اثرن کي گھٽائڻ واري جزي-1 جي نمائندگي ڪري ٿو جنهن ۾ ذيلي پروجيڪٽ/ماتحت جزا بشمول ٻوڏ کان بچاءُ بند جي نظام جي مرمت ۽ بحالي شامل آهن. ڪرمپور رنگ بند آرڊي 6+850 کان 12+850 جي مرمت ۽ ٻيهر بحالي هن ذيلي جزي جو حصو آهي.

بحالي ۽ مرمت وارا ڪم موجوده ڪل ايراضي تائين محدود آهن انهي ڪري تجويز ڪيل پروجيڪٽ جا هن علائقي تي ڪجهه معمولي ناڪاري ماحولياتي اثر پوندا پر انهن جي نوعيت اهڙي آهي جو انهن جي تلافِي ڪري سگهجي ٿي، اهي انهي خاص ايراضي تائين رهندا ۽ عارضي هوندا. انهي ڪري هي ذيلي پروجيڪٽ، سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريھيبلٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام واري منصوبي (اي ايس ايم پي) جي وچترن امڪاني خطرن جي درجي ۾ اچي ٿو. موجوده اي ايس ايم منصوبو انهي وچتر خدشي جي ضرورتن جو پورا ڪرڻ لاءِ تيار ڪيو ويو آهي.

سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريھيبلٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام منصوبي ۾ شروعاتي ڇنڊڇاڻ جي طئه ٿيل معيار مطابق، تجويز ڪيل پروجيڪٽ تي عملدرآمد ٿيڻ سان گھٽ درجي جا ماحولياتي ۽ سماجي اثر پوندا. امڪان آهي ته اهي خدشا عارضي رهندا، انهن جي تلافِي ڪري سگهبي ۽ پروجيڪٽ جي تجويز ڪيل علائقن تي انهن جا اثر ڊگهي عرصي تائين نه رهندا. انهي ڪري اي ايس ايم پي کي عالمي بئنڪ جي بچاءُ ۽ تحفظ واري ٽيم جي صلاح سان تيار ڪيو ويو آهي ته جيئن ذيلي پروجيڪٽ ۾ گھٽ نوعيت جي خدشن جو تدارڪ ڪري سگهجي. سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي-اي پي اي مطابق: تجويز ڪيل ذيلي

پروجيڪٽ، بحالي ۽ مرمت وارن ڪمن جي ڪري سنڌ ۾ ماحولياتي تحفظ (اي پي اي) واري قانون 2014 جي دفعو 20 جي دائري ۾ اچي ٿو. انهي ڪري ماحولياتي ۽ سماجي انتظام وارو منصوبو ناهي، سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي وٽ جمع ڪرايو ويو آهي ۽ انهن کان 'ڪوبه اعتراض ناهي سرٽيفڪيٽ' يا اين او سي ورتي وئي آهي.

ان کان علاوه، ذيلي پروجيڪٽ جي ڇنڊڇاڻ، ماحولياتي ۽ سماجي معاملن جي هڪڙي فهرست وسيلي عمل ۾ آندي وئي. انفرادي فهرستون ڀرڻ لاءِ سروي ڪيا ويا ۽ انهي سروي دوران ماحولياتي ۽ سماجي خدشن جي هڪ سمري به قلمبند ڪئي وئي. بحالي ۽ مرمت جا وڏا ڪم ڪل ايراضي تائين محدود رهندا. انهي ايراضي اندر عوامي استعمال جي ڪنهن عمارت يا ڪاروباري سرگرمين جو وجود ناهي. جڏهن ته تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ جي وچ واري هنڌ 500 فوٽن تي اڻ سڌي طور ناڪاري اثرن جو ڪاٿو لڳايو ويو آهي، يعني، ڪرمپور رنگ بند (مرڪزي ليڪ جي ٻنهي پاسن کان 250 فوٽن تي). ذيلي پروجيڪٽ ويجهو (500 ميٽرن تائين) قديم آثارن جي ڪابه جاءِ نه ڏني وئي ۽ ڪي به قدرتي ثقافتي وسيلا ذيلي پروجيڪٽ واري هنڌ يا انهي جي پسگردائي ۾ نظر نه آيا جن جو اڏاوتي ڪمن جي نتيجي ۾ متاثر ٿيڻ جو امڪان هجي.

اڏاوتي ڪمن واري علائقي ۾ ڪوبه قبرستان ناهي. بحالي لاءِ تجويز ڪيل علائقي ڀرسان ڪجهه ڳوٺ ڏنا ويا پر اهي ايراضي کان ٻاهر آهن. اڏاوت واري مرحلي ۾ سماجي طور حساس جايون جهڙوڪ: مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت مرڪز ۽ قبرستان وغيره اڻ سڌي طرح متاثر ٿيڻ جو امڪان آهي پر اهو اثر عارضي آهي، (نقصان گهٽائيندڙ تدبيرون اختيار ڪرڻ سان) انهن جي تلافِي ٿي سگهي ٿي ۽ اهي گهٽ اهميت رکندڙ- ٿوري مدي لاءِ آهن. مرمتي ڪمن دوران ڪي به وڻ نه وڍيا ويندا. ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي ۾ ڪي به تحفظ ڏنل ٻيلا ڪونه ڏنا ويا. ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي ۾ ڪنهن مخصوص نباتات يا جانورن جو ڪوبه خطري ۾ پيل قسم نه ڏنو ويو.

هن ذيلي پروجيڪٽ لاءِ ڪابه خانگي زمين وٺڻ جي ضرورت ناهي. مزيد اهو ته ڪنهن به بينل اڏاوت کي ڊاهڻ ۽ ڪنهن آبادي کي ٻيهر ورسائڻ جي ضرورت نه پوندي، ڇاڪاڻ ته ذيلي پروجيڪٽ وارا علائقا اهڙي هنڌ اچن ٿا جتي انساني آبادي گهٽ ۽ ٿڙيل پڪڙيل آهي. جيڪڏهن پروجيڪٽ لاءِ زمين حاصل ڪئي وئي ته زمين وٺڻ جو طريقي ڪار سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريهيبلٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اي پي) پاران جوڙيل ري-سيٽلمينٽ پاليسي فريم ورڪ

جي گھرجن کي پورو ڪندو. پروجيڪٽ جي ايراضي ۾ بي قاعدي رهندڙ عارضي آبادي يا قبضو ڪري وينل ماڻهو رهائش پذير ناهن ۽ گذر معاش جي ڪنهن به وسيلي ۾ خلل پوڻ جو انديشو ناهي. مرمت ۽ ٻيهر بحالي جا ڪم موجود علائقي ۽ ڪل ايراضي ۾ ڪيا پيا وڃن. ڪابه اضافي زمين گهربل ناهي. ڪئمپ واري هنڌ ۽ اڌاري ورتل علائقي ۾ گوڙ ۽ مٽي خارج ٿيڻ جا اڻ سڌا اثر ڪل ايراضي کان ٻاهر ٿي سگهن ٿا. ٻاهرين مزدورن جي اچڻ ۽ بچي ويل گند ڪچري جا سماجي ۽ ماحوليات اثر پيدا ٿي سگهن ٿا، ساڳئي وقت مزدورن ۽ ڳوٺاڻن لاءِ پيشي سان لاڳاپيل صحت ۽ بچاءَ جا مسئلا ٿي سگهن ٿا، انهي ڪري ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو (اي ايس ايم پي) ٺاهيو ويو آهي.

تعميراتي سامان جي آمدرفت لاءِ موجوده رستا استعمال ڪيا ويندا. منفي اثر صرف اڏاوتي مرحلي دوران متوقع آهن جيڪو تمام مختصر عرصي تائين هلندو. بهرحال، اڏاوتي مرحلي دوران نيڪيدار لاءِ ضروري آهي ته رپورٽ ۾ تجويز ڪيل منفي اثر کي گهٽ ڪندڙ قدمن تي سختي سان عملدرآمد ڪرائي.

ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي 2 اي وارن حصن ۾ اچي ٿي ۽ انهي زمين جي زلزلي جنبش ماپ (بي جي اي) هڪٻئي کان مختلف آهي جيڪا 0.08 کان 0.16 تائين آهي (پاڪستان بلڊنگ ڪنٽرول ڪوڊ آف پاڪستان 2007). اهو ٿوري نقصان جي خدشي وارو علائقو آهي يعني اهي علائقا جيڪي ايراضي ۾ اچن ٿا تن ۾ زلزلي اچڻ جو گهٽ امڪان آهي. هن ضلعي جي آبهوا اونهاري ۾ سخت گرم ۽ سياري ۾ وچٿري رهي ٿي. ضلعي ڄامشوري جي آبهوا مجموعي طور تي خشڪ آهي ۽ گهڻي گرمي، تمام گهٽ برسات ۽ ٿوري گهم انهي جون نمايان خصوصيتون آهن. اونهاري جي مهينن ۾ ضلعي جو ڏاکڻون پاسو (سيوهڻ) ٻين علائقن کان وڌيڪ گرم ۽ سياري ۾ عام طور ٿڌو ٿئي ٿو. اونهاري جي موسم ۾ گرمي پد سراسري طور 32 سيلسس (90 فارن هائيٽ) ۽ سياري ۾ گرمي پد 23 سيلسس (73 فارن هائيٽ) ٿئي ٿو. هن علائقي ۾ برساتن پوڻ جي سالياني سراسري ماپ 125 ملي ميٽر آهي.

سمند جي هوا سبب آبهوا وچٿري رهي ٿي، جيڪا مارچ کان آڪٽوبر تائين هلي ٿي ۽ جنهن سان گرم موسم برداشت جوڳي رهي ٿي. برسات ڪڏهن پئي ڪڏهن نه پئي ۽ انهي جي سالياني سراسري ماپ 170 ملي ميٽر آهي. جولاءِ کان سيپٽمبر تائين سانوڻي جي موسم رهي ٿي.

ذيلي پروجيڪٽ جي مختلف علائقن مان زميني نمونا وٺڻ جو ڪم نيسٽ ليم جي ماهرن سرانجام ڏنو ۽ انهن نمونن جو تجزيو (ايس اي پي اي کان منظور شده) ڊڪام ليبارٽري ڪيو.

سند اینوائرنمینتل کوالٹی اسٹئنڊرڊ 2016 (ایس ای کیو ایس) پتاندر انهن زمینی نمونن جي چکاس کئی وئی.

منفي اثر صرف اڏاوتي مرحلي دوران متوقع آهن جيڪو تمام مختصر عرصي تائين هلندو. بهرحال، اڏاوتي مرحلي دوران نيڪيدار لاءِ ضروري آهي ته رپورٽ ۾ تجويز ڪيل منفي اثر کي گهٽ ڪندڙ قدمن تي سختي سان عملدرآمد ڪرائي. انهي کان علاوه، سموري تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ لاءِ عارضي سهولتون (جهڙوڪ ڪئمپ ايراضي قائم ڪرڻ، سامان هڪڙي هنڌ محفوظ رکڻ يا گاڏين بيهارڻ جي جاءِ وغيره) موجوده صاف ٿيل ايراضي يا بنجر زمين تي تعمير ڪيون وينديون ته جيئن ساهوارن جي قدرتي آبادين تي گهٽ مان گهٽ اثر پئي. مزيد اهو ته ڪي به پڪا يا عارضي روڊ نه ٺاهيا ويندا ۽ موجوده سنوت ۾ آيل رستن کي ئي ڪتب آندو ويندو. انهي سان گڏ، ڪم ڪار واري مرحلي دوران ڪنهن به مشينري، سامان وغيره کي هلائڻ جي ضرورت ناهي.

پيشي سان لاڳاپيل صحت ۽ حفاظت کي يقيني بنايو ويندو ته جيئن بيمارين ۽ حادثن کان بچي سگهجي ۽ گڏوگڏ، مزدورن ۽ ڳوٺاڻن کي صحت-صفائي جي ڄاڻ ڏيڻ، صفائي سترائي لاءِ قدم کڻڻ، هنگامي بنيادن تي ترت سهائتا جي طريقن تي عمل ڪرڻ، صفائي جون گهربل سهولتون ڏيڻ، پيئڻ جو صاف پاڻي ۽ مزدورن لاءِ گند جي دٻن جي فراهمي جي مستقل چڪاس ڪئي ويندي. هي سمورا ڪم ايس ايف اي آر پي لاءِ خاص طور تيار ڪيل ليبر مئنجمنٽ پراسيجر پتاندر آهن.

سند فلڊ ايمرجنسي ريهيبيليتيشن پراجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي) توڙي موجوده ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ، عملدرآمد وارو شعبو يا پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) سنڌ جو آبپاشي کاتو ذميوار هوندو جنهن جو سربراھ پراجيڪٽ ڊائريڪٽر آهي. پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) ۾ ڪنسٽرڪشن سپرويزن ڪنسلٽنٽ (سي ايس سي) کي به شامل ڪيو ويو آهي جيڪو اڏاوتي ڪمن جي نگراني لاءِ ذميوار هوندو. آخر ۾، اڏاوتي ڪمن جي نيڪيدار وٽ، نقصان کي گهٽ ڪرڻ وارا قدم سرانجام ڏيڻ ۽ موجوده اي ايس ايم پي ۾ واضح ڪيل ٻين ضرورتن جي پورائي لاءِ ماحولياتي، سماجي، صحت ۽ تحفظ جو/ ليبر آفيسر هوندو آهي.

اینوائرنمینتل ائنڊ سوشل مئنجمنٽ پلان تي عملدرآمد لاءِ -/7079600 روپين جي ڌار بجيٽ رکي وئي آهي. ذيلي پروجيڪٽ لاءِ، ڳوٺاڻن جي عام سهائتا واسطي 700000 روپيه رکيا ويا آهن. انهي کي اي ايس ايم پي جي بل ۾ رقم واري عارضي اسم طور ضم ڪيو ويو آهي.

